Oppunder Skarven. (Foto: Arne Falkanger)

Peder W. Cappelen: Alene med vidda.

Best å komme rekende langsetter hallene, på ettermiddagen en slik leende solskinnsdag. Bøye seg mot en olle her og en ile der, slentre i lyngen og halvhøy vier, ned til et vann der du tror at det kanskje er fisk. Møte et stille tjern som er ingens, ripe i flaten med snøret, fluefiskerens runer som utviskes i samme øyeblikk som de ristes. Vandre videre utover flåene, over myrer som bare du kjenner, vestover mot elver og vann som er svarte av lav sol. — Vandre kanskje bare for å se igjen noe, en foss hvor lys og vann knuses mot fjellet, en dunkel sten dypt nede i en kulp, en åsrygg som et svart møne over Norge. Trekk i terrenget som eter seg inn i bevisstheten, og som man alltid må vende tilbake til. Oppleve gleden av gjensyn som lar en føle at en hører til i en trakt, den blir mer enn en vakker utsikt og på samme måte som synet av en tent stjerne, et vindu lar oss gjenoppleve julen, åpner gjensynet med et landskap for strømmen av minner. Slik blir fjellenes linjer, vårens lys og farver — en vei tilbake til oss selv.

Oppdal

AV MAGNE NILSSEN

Oppdalsbygda er kjent blant folk flest som ei fjellbygd, og dette må vel sies å være aldeles rett når en tar for seg kartet og studerer det som er innenfor Oppdal kommunes grenser. Jeg tror det er få kommuner som er så rik på fjell som denne bygda, også rik på uberørt fjell, jomfruelig natur. Variasjonen i fjellandskapet er også umåtelig stor, en kan finne nærmest alpeformasjoner i vest, med fine, flate fjellstrekninger mellom toppene, med en noe sparsom, men sjelden vegetasjon. På østsiden av Drivdalen har en et helt annet terreng. Formasjonene er mere runde, rolige og med en langt rikere og fyldigere vegetasjon. For de som vil gå i fjellet finnes det trakter for en hver smak, det er bare å velge og vrake.

Årsaken til den markerte forskjellen mellom vestfjell og østfjell finner en i de geologiske forhold. I vest er det gamle, harde bergarealer, mest gneis, disse gir en mager forvitringsjord og dermed en sparsommere vegetasjon og det blir tilført mindre næring til fiskevatna. I øst består berggrunnen av varme kambrosiluriske bergarter, mest leirskifer, som forvitrer lettere og danner grobunn for en frodig vegetasjon.

Det som har skapt de ulike formasjonene er først og fremst isen. Under siste istid hadde breen større fart i vest enn i øst, dessuten var isen tynnere i vest. Dette førte til at toppene stakk tidligere opp av breen og det ble dannet djupe daler og egger. Gjevilvasskammene har nok vært nunatakker under siste istid. Noe som de sjeldne botaniske forekomstene særlig på midtre Gjevilvasskam, har vært et bevis på.

I øst var isen tjukkere, den rundet av formene og i slutten av istiden var Orkelsjøtraktene et dødisområde. Det vil si at breen lå nesten i ro og smeltet rett ned. Derfor finnes det også mengder av løsmateriale, sand og grus som gir terrenget et morsomt og interes-

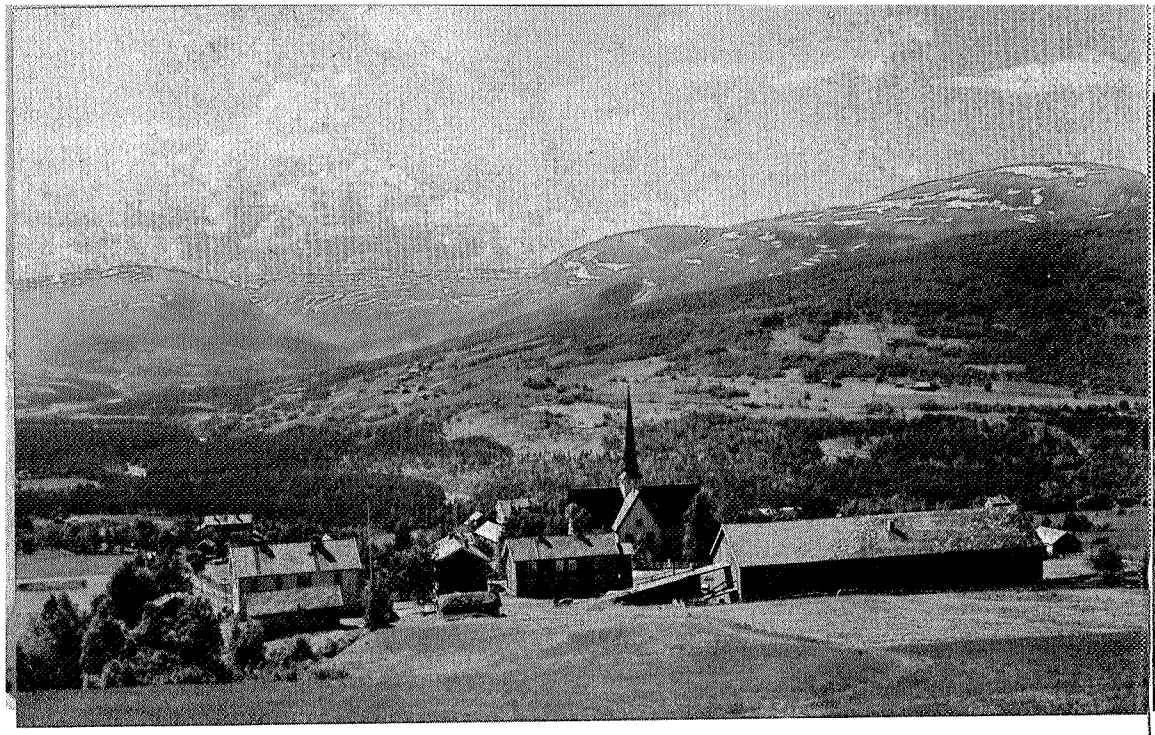

Sørover mot Drivdalen (Foto: C. Jacobsen)

sant preg. En kan legge merke til runde hauger, rygger og groper overalt i Orkeldalen, Unndalen og Ålmdalen.

Dette kan en selvsagt lese mer om i geologiske publikasjoner, men det er et forsøk på i all enkelthet å peke på og forklare disse formene i naturen i Oppdals fjellverden.

En kan finne dyregraver mange steder. Ved Snøfjelltjønnene kan en i dag få oppleve reinsdyrgraver som nesten er brukbare slik de ligger. 6—7 groper er forbundet med en steinmur, plassert slik at reinen må passere her ved inngangen til Hammerdalen som er en trang dal med stupbratte, høge fjellsider. En må fraråde folk å gå gjennom dalen. Dyregravene ligger midt i turiststigen fra Dindalshytta til Åmotdalshytta.

Jakt og fiske er nok ikke lenger noe å livberge seg på. men det er et stort aktivum for avkobling og rekreasjon. Og Oppdal har disse mulighetene, 94 % av Oppdals 2353 km² ligger mellom 600 og 1984 m.o.h. (Skrymtkolla) og det finnes ca. 700 vatn, små og store, alle er sjølsagt ikke fiskevatn. Det er Oppdal bygdealmenning som eier det meste av fjellområdene, d.v.s. det som ligger over

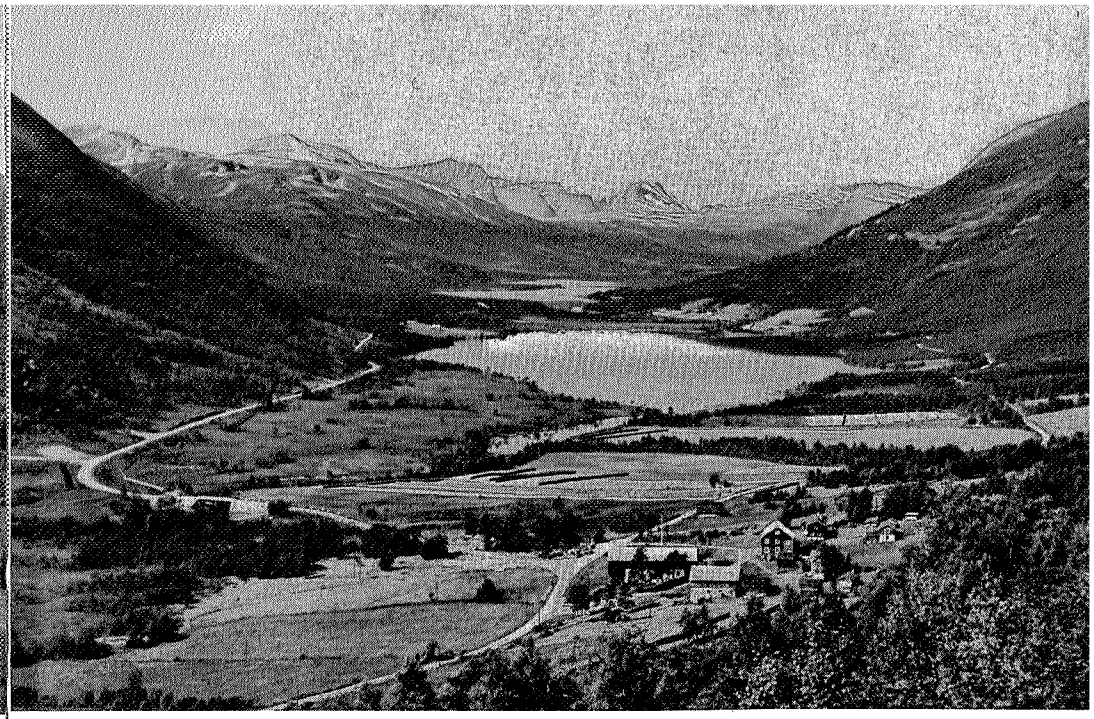

Fra Storlidalen mot Trollheimen (Foto: C. Jacobsen)

skoggrensa. Jakt- og fiskekort kan alle få kjøpt og en har da store vidder til disposisjon, og en kan få oppleve å være alene inne i fjellheimen dersom en ønsker det, og dersom en er villig til å gå noen timer. Den følelsen som kommer over en når en går alene eller sammen med noen, er ubeskrivelig. Uendelige vidder ligger foran en, høgd etter høgd passeres. En liten fugl, en rype eller kanskje en reinsflokk beriker opplevelsen. Kanskje en fisk vaker i vatnet eller den piler under en stein. En merker ikke noe av mennesket som forurenser, det er rent, stille, det er overveldende å komme slik i kontakt med naturen.

Ønsker en derimot litt mer liv omkring seg vil en av de mange seterdalene være det rette valg. Riktignok er det slik at seterdrifta i mange av dalene holder på å ebbe ut. Rasjonaliseringa må ta det meste av skylda for dette, men også at en helt annen kurase er avlet fram, en kurase som er så stor og tung, at den ikke orker å gå i fjellet etter mat. I Orkeldalen og Unndalen er det bare et par setrer i drift. I Unndalen er på grunn av reguleringen mye av dalbotnen neddemt, det er for det meste myr og de fleste mener at dette nye

Moskusdyrene i Drivdalen er blitt viden kjent (Foto: Jon Angard)

vatnet pynter opp i landskapet. Og i de første åra har det vært et meget godt fiske der, om det vil holde seg vil bare framtiden vise.

En som reiser gjennom bygda vil oppdage at det er 3 dalfører med sentrum liggende ved Oppdal stasjon. Nordover, etter Drivas gamle elveløp, til forbi Fagerhaug, er det skogkledd dalbotn med en del gårder liggende et stykke opp fra dalbotnen. Det er i dette området det meste av skogsdrifta i Oppdal foregår.

Sørover har vi Drivdalen med sidedal Åmotsdalen. Nedre del et godt jordbruksdistrikt, lenger oppe ved Engan er det store forekomster av Oppdalskifer. Skiferen er dannet for flere hundre milioner år tilbake. Enda lenger sør er Vårstigen og Kongsvoll. Drivdalen er ofte besunget i norsk diktning, av Åsmund Olafsen Vinje, Inge Krokann, Ola Setrom og andre.

Vestover mot Sunndalsmerket møter en først kirka på Vang, som står høgreist og speider utover bygda. Hele veien utover ligger gard etter gard. På begge sider av Driva er det bygd, Midtbygda på solsida og Spelen på skyggesida, helt til det slutter med Lønset som er anneks til Oppdal og ender helt tilslutt i Gråura som stuper ned mot Sunndalen. De kjente sidedalene er her Skardalen mot Nerskogen og Rennebu, og Storlidalen der det er mange fine gårds-

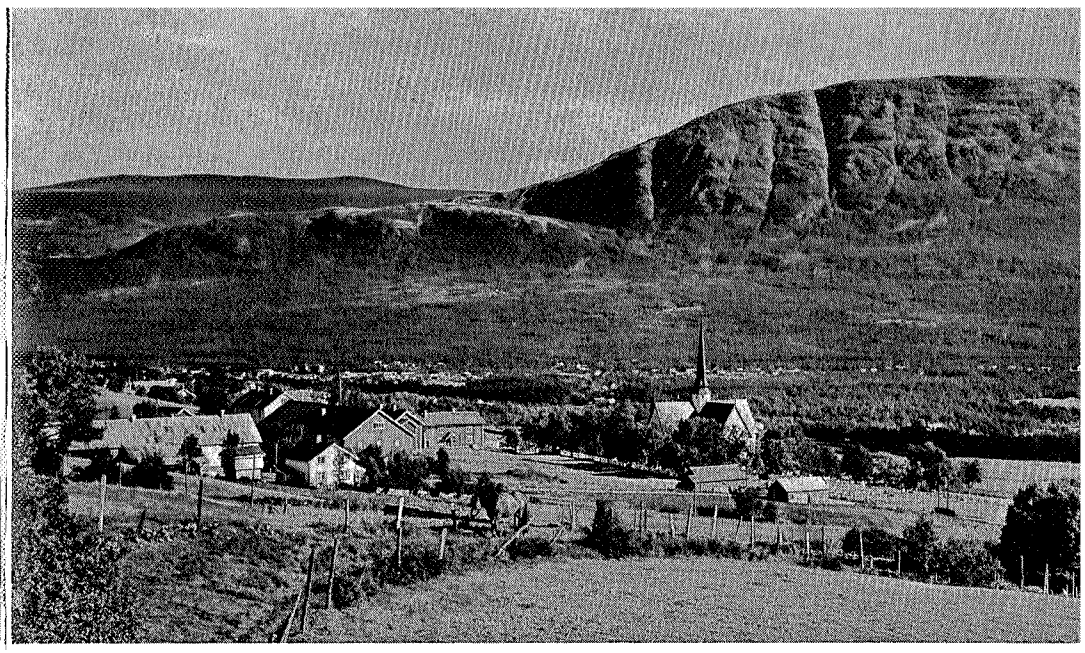

Parti mot Oppdal sentrum — østover. (Foto: C. Jacobsen)

bruk, omkranset av fargerike fine fjell og lier. Her ligger T.T.s turiststasjon Kåsa.

Sist men ikke minst må nevnes Gjevilvassdalen som er innfallsporten til det storslagne fjellområde Trollheimen. Ved Gjevilvatnet er der ennå mange setre i drift og de gamle toetasjes tømmerhus pynter opp i landskapet. En krans av vakre fjell speiler seg i Gjevilvatnet. I disse omgivelser ligger Trondhjem Tursitforenings store hytte, Gjevilvasshytta.

Om folket i bygda fra de eldste tider naturlig var knyttet til fjellet, så har utviklingen siden gått fra fjellet og ned til dalen. Tidligere var fjellet livsgrunnlaget. Etter rasjonalisering og modernisering i bygda ble fjellet mer og mer overflødiggjort. Fjellet er blitt et fritidsområde.

Som man vil forstå er Oppdal omgitt av fjellområder i alle himmelretninger og mulighetene for interessante turer er nær sagt ubegrenset.

En fin turmulighet.

Dersom jeg skulle velge å skrive om en av de mange muligheter vil nok mitt valg falle på turen Lønset—Dindalen—Åmots-

dalen—Hjerkinn (Kongsvoll). Dette er en sommertur og en bør helst ha godt vær for her er det værhardt og her er det øde.

Fra Lønset går ferden om Blokkhus opp gjennom Dindalen der Dindøla finner veien mot Driva. Tungt opp bakkene i skogen. Det dufter av lyng, bjørk og einer. Snart tynnes skogen ut, de første setrene passeres, og etter et par timer er en på Dindalshytta, sjølbetjent, men med tilsyn av et eldre, hyggelig ektepar. Hytta er Hjalmar Olsens verk. Han levde en mannsalder sammen med fjellet og turistene og stelte godt for dem både sommer og vinter. Hytta eies nå av Trondhjems Turistforening.

Etter en god nattekvil tar en fatt på lia opp mot snaufjellet. Er en heldig kan en nok få se skogrypa, men den er meget vanskelig å få øye på sommers dag. Så kommer en opp på snaufjellet og vidda breier seg ut. Snøfjelltjønnene blinker i mot en, jakthyttene ligger der tomme og venter på høsten, men det er ingen villreinjakt ved Snøfjelltjønnene lenger. En må enda lenger inn i fjellheimen for å finne rein. Snart passerer en Hammerdalen og tar fatt på oppstigningen, og her er det bratt. Nå blir det bare stein og atter stein, fjell og atter fjell. Men Hjalmar Olsens røde T-er viser veien forbi Svartdalskollen, forbi Snøfjellkollene og Bukkollen. En passerer små blinkende vatn hvor vakene forteller at her er det liv. Forlengst har en fått øye på Snøhetta, der den majestetisk kneiser mot himmelen, videre Svånnåtindens hvite topper med evig snø og is. Etter å ha passert Urvatnet, som er kjent for sin fine aure, en aure som er kresen og vanskelig å få til å bite, nærmer en seg Åmotsdalshytta. En prektig sjølbetjent hytte som eies av Kr.sund Turistforening. Her bør en slå seg til ro et par netter og prøve fisken.

Villrein skulle det være alle sjanser å få se, særlig dersom en tar en tripp inn i Grytholet. Her ved Åmotsdalshytta opplevde jeg å få betrakte fjellreven. To små unger sammen med mora kom nesten helt bort til hytta for å finne avfall. Det er mange år siden dette, men jeg håper denne sjeldne reven ennå finnes i traktene der. Røyskatten kan kike nysjerrig opp av ura, snart her, snart der, men en må ikke ha det travelt, da ser en ingen ting.

Fra Åmotsdalshytta går en så til Reinheim, «nye» Reinheim. Nå er en ikke så langt fra moskusens faste tilholdssted, Stølådalen. Moskusen er en fredelig dyreart, det er skrevet mye om den, den er ikke farlig bare en følger «trafikkreglene» eller trafikksignalene.

Kom meg ikke for nære, sier den, dersom den fnyser i nasen. Den følger ikke etter når mennesket er så fornuftig at det trekker seg tilbake.

Så står det bare igjen å komme seg ned til Kongsvoll, og her oppe på Dovre er sydgrensen for Oppdal kommune.

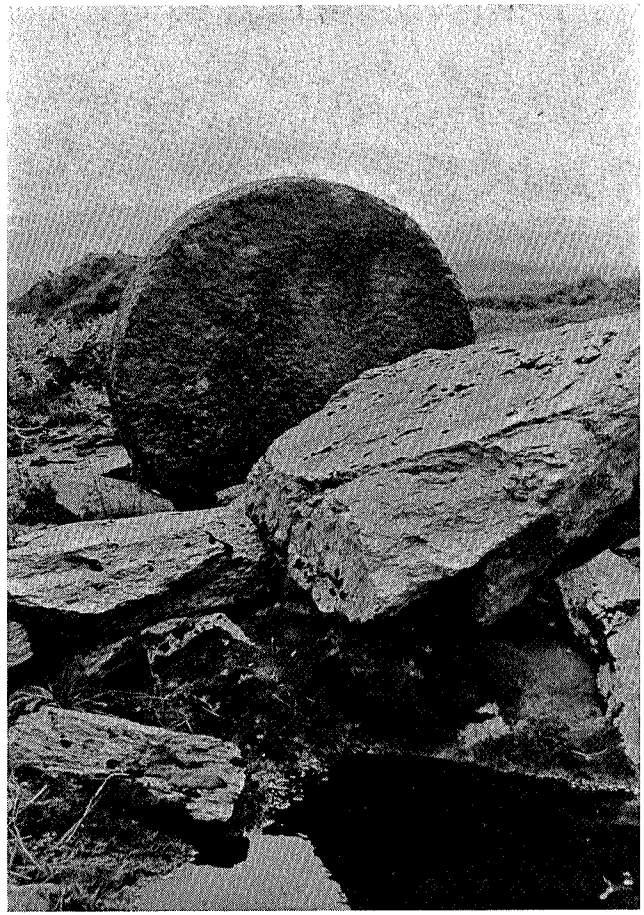

Fra Kvernsteinsbruddet. (Foto: Arne Falkanger)

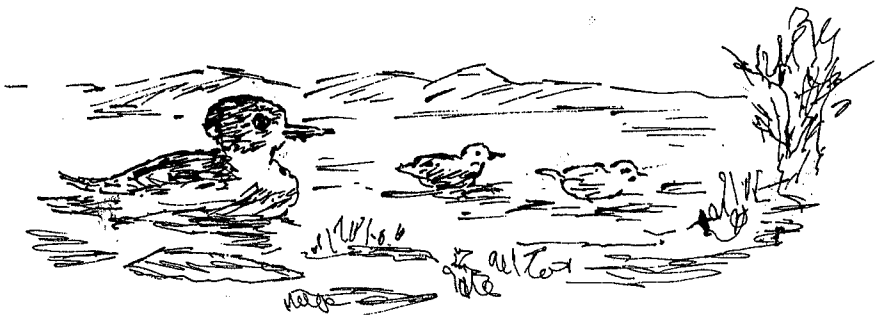

Henry David Thoreau i «Livet i skogen» (Walden)

Vi trenger en styrkedrikk av vill natur — til nå og da å vasse gjennom myrer der rørdrummen og blisshønen holder til, og høre den sgjevrende vingelyden av mekregauken eller enkeltbekasinen — til å merke lukten av hviskende starrgress hvor bare de mest sky og ensomme fuglene bygger rede og hvor minken kryper med buken mot bakken. — Samtidig med at vi er ivrige efter å utforske og lære alle ting å kjenne, trenger vi til at alle ting er gåtefulle og uutgrunnelige, at land og hav må være uendelige ville, uoverskuelige og uoppmålt av oss, fordi de er umålelige. Vi kan aldri få nok natur. Vi må friskes opp ved synet av uuttømmelig kraft, villmarken med dens levende og råtnende trær, tordenskyer, og regnet som varer i tre uker og lager storflom. Vi trenger å se våre egne grenser overskredet og et levende vesen gå fritt omkring der hvor vi aldri ferdes.

Rennebu — bygda under Trollheimen

AV ARNT LÅNKE

Innunder blåe himmelrand så bjart mot Trollheims tind
eg ser ein lut av Norigs land som til mitt hjarta finn.
Med dal og skogli, fjell og skru, med syn for strev og strid
frå sterke feders tid, — slik stig du fram mitt Rennebu.

Det er bonde og bankkasserer Jon Gunnes som har gitt denne karakteristikk av sin hjembygd. Og det er vel ikke tvil om at Gunnes her har pekt på noe som flere enn han har merket seg og blitt grepet av ved synet av Rennebu. Som en av de øverste bygder i Orkladalføret strekker den seg opp mot de blånende fjell og vidder, og gir vidunderlige muligheter både til inspirasjon og rekreasjon.

Hva kommer navnet Rennebu av? — Det er vel noe uklart, men skal en tro navneforsker professor Magnus Olsen har navnet Rennebu sammenheng med det gammelnorske ord Renni, som skal bety en samling av hus. Rennebu vil da si noe sånt som bygda med de mange hus eller gårder. — Ut i fra et rent legmannsskjønn kan vel en annen forklaring av bygdenavnet synes mere sannsynlig, nemlig at navnet er sammensatt av ordene ren (rensdyr) og bu, og at Rennebu er bygda hvor renen bor.

Hvor lenge det har bodd folk i Rennebu, er det selvfølgelig ingen som vet med sikkerhet. Men på grunnlag av funn kan trekkes den slutning at det må ha vært en fastboende befolkning her i hvert fall fra den senere del av steinalderen, d.v.s. 3—4 tusen år tilbake i tiden.

Gårdsnavnene er et interessant kapitel. En tar her med noen få i deres gammelnorske språkdrakt: Skaufar (Skauan), Sigardstadir (Sågåsstad), Rekunes (Rokkones), Gerdarli (Jordli), Heidareimr (Herrem), Hørundarstadir (Hårstad), Grjøtar (Grøtan), Lafranshusar (Larshus) Ramseimr (Ramsam), Barkakr (Berkåk).